

گردشگری آیینی در آینه نظریه «میم»

نظریه «میم» (Meme theory) تکامل فرهنگی را بسان تکامل زیستی و در امتداد آن می‌داند. همان‌طور که در طی میلیون‌ها سال، ژن‌ها از پیکری به پیکری دیگر منتقل شدند و آن‌ها که سازگاری بیشتری با محیط به ارمغان آوردند به‌جای ماندند، با پیدایش انسان، واحدهای سازنده فرهنگ که «میم» نامیده می‌شوند، از ذهنی به ذهنی دیگر انتقال پیدا کرده و با ایجاد سازگاری فرهنگی ماندگار شدند. میم‌ها از طریق فرایندهای تنوع، جهش، رقابت و وراثت که در موفقیت زاد و ولد یک موضوع نقش دارند، با انتخاب طبیعی تکامل می‌یابند. گسترش میم از طریق رفتارهایی است که در میزبان خود بازتولید می‌کند. میم‌هایی که کمتر گسترش می‌یابند به تدریج منقرض می‌شوند در حالی که برخی دیگر گسترش یافته، جهش پیدا می‌کنند (مثبت یا منفی) و باقی می‌مانند. فرضیه پردازان این نظریه می‌گویند میم‌هایی که بهترین همانندسازی را انجام می‌دهند، به بیان دیگر میم‌هایی که به سهولت تقلید می‌شوند، حتی اگر برای رفاه میزبان خود مضر باشند، بیشترین گسترش را پیدا می‌کنند. به عبارت دیگر میم یک واحد بنیادی از نظرات، نمادها و یا کنش‌های فرهنگی است که از طریق بیان، رفتار، رسوم و سایر مسیرهای قابل انتشار و تقلید، قابلیت انتقال از یک ذهن به اذهان دیگران را داراست. به‌طور کلی اساس ممیتیک بر تقلید انسان‌هاست و قوی‌ترین یادها، آن‌هایی که بیشترین ذهن‌ها آن را تکرار می‌کنند، همان‌هایی هستند که مسئول ایجاد فرهنگ بشریت خواهند بود. در این مسیر میم‌ها فرگشت می‌یابند تا بهتر و سریع‌تر تکثیر شوند. گردشگری آیینی، سفر به انگیزه مشارکت در مراسم آیینی است. این مشارکت می‌تواند در دو سطح متفاوت جلوه کند؛ مشارکت مقلدوار و یا مشارکت منتقدانه. و مگر نه این که گردشگری نظام معرفت‌افزایی است پس بایسته است گردشگر آیینی در سطحی فراتر از تقلید، در میانه مراسم اما بر بام تفکر انتقادی قدم زند. هدف اصلی میم‌ها تکثیر شدن است و هرچه ذهن مقلد بیشتر، توان تکثیر بالاتر. آن هم تکثیرشدنی سازگارشده با ذهن مقلد. اما اگر تعداد نقادان بر مقلدان فزونی یابد، میم دیگر قدرت سازگاریش را از دست می‌دهد. قابل تقلید و تکثیر نخواهد بود. به تدریج از فریبگی در آمده، جثه‌ای متناسب پیدا می‌کند، گاهی هم شاید به قدری نحیف شود که تشابهش با روزگاری که متولد شده بود بیشتر شود و به این ترتیب شاخ و برگ که در طی روزگار بر آن افزوده شده بود هرس گردد.

سخن این است که ترویج گردشگری آیینی در دنیا با نگاه متفکر نقاد، می‌تواند آیین‌هایی را تکثیر کند که روح حاکم بر آن‌ها با عقلانیت، صلح، معنابخشی به زندگی، انسانیت و اخلاق قرابت بیشتری داشته باشد. گردشگر آیینی، چون به آیین‌ها با پرسپکتیوی متفاوت از جامعه محلی نگاه می‌کند، ظرفیت آن را دارد که از سطح تقلید بالاتر بایستد و نگاه نقاد خود را منتشر کند.

مهرنوش بسته‌نگار
mnegar51@gmail.com

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

COPYRIGHTS

Copyright for this article is retained by the authors with publication rights granted to Manzar journal. This is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نحوه ارجاع به این مقاله

بسته‌نگار، مهرنوش. (۱۴۰۲). گردشگری آیینی در آینه نظریه «میم». گردشگری فرهنگ، ۴(۱۳)، ۳.

DOI: 10.22034/TOC.2023.176318
URL: https://www.toc-sj.com/article_176318.html

